

IV этап XXVII Рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў
па беларускай мове і літаратуры

Комплексная работа па беларускай мове і літаратуры

ДАВЕДКІ

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	3	3	7	5	5	4	4	5	6	8	50

Дзяржынск, 2011 г.

9 клас

Варыянт 1

Заданне 1

Гэта шапялявае вымаўленне мяккіх зычных [с''], [з''] перад галоснымі [e], [ẽ], [я], [i], [ю]: *сена, сёння, зямля, зіма* і інш.

Заданне 2

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ: *адсек – отсек* (супадае ў 1-м значэнні: *ізаляваная частка памяшкання*; другое – не супадае (бел.: адз. л. зак. трыв. пр. ч. дзеяслова *адсякаць*)).

Люты – лютый: **ЛЗ не супадае** (бел. 1. *Злы, бязлітасны*, 2. *Другі месяц года*; руск. – *толькі 1-е значэнне*).

Вазок – возок: **ЛЗ не супадае** (бел. 1. *памянш. да воз*, 2. *Лёгка, спецыяльна абсталяваная для выезду сані*; руск. – *толькі 2-е значэнне*).

Заданне 3

Прыярытэт – *перавага*;
сінхронны – *адначасова*;
траўма – *раненне*;
вібрыраваць – *дрыжаць*;
фіяска – *няўдача, паражэнне*;
традыцыя – *звычай*;
контур – *абрыс, межы*.

Каментарый: дапускаюцца сінанімічныя эквіваленты, максімальна набліжаныя па сэнсу да прыведзеных адказаў.

Заданне 4

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ (нумары тоесных пар): 1–5, 2–1, 3–4, 4–2, 5–3.

1. Кожный Івась мае свій лас = На вкус и цвет товарищей нет = *Дзеду міла, а ўнуку гніла; Каму – як балота, а каму – як залота* і інш.

2. Між який народ попадеш, того і шапку надівай = С волками жить – по-волчьи выть = *Шыць – з шаўцамі, а выць – з ваўкамі; Сярод ваўкоў жыць – па-воўчы выць* і інш.

3. Гірка праця – солодкий відпочинок = Делу время, потехе час = *Перш працауй, а тады й патаўцуй; Годзе цалавацца, пара і на хлеб старацца* і інш.

4. Що маємо, тим і вітаємо = Чем богаты, тем и рады = *Чым хата багата, тым і рада* і інш.

5. Хоч не пишно, та затишно = В тесноте, да не в обиде = *Цесна сядзець, ды добра глядзець* і інш.

Каментарый: 0,5 бала – за правільнае суаднясенне ўкраінскага і рускага выказаў, 0,5 бала – за правільны беларускі адпаведнік.

Заданне 5

1. Суд высветліў, што меў месца папярэдні *згавор* падсудных.
2. Двух цудоўных *каней* прывёў бацька на падворак.
3. Слаўную *ваху* мы будзем адзначаць у наступным годзе.
4. На *даччын* дзень нараджэння прыйшлі ўсе яе сябры.
5. Мы перанеслі бульбу кошыкамі ў тры *заходы*.

КАМЕНТАРЫЙ:

У сказах 1, 2, 3, 4 памылкі выкліканы парушэннем акцэнталагічных норм сучаснай беларускай мовы, у 5 – неразмежаваннем акцэнталагічных паронімаў (*захад* – ‘апусканне сонца за гарызонт’, ‘напрамак свету’; *заход* – ‘асобнае дзеянне з тых, што паўтараюцца, могуць паўтарацца’).

Заданне 6

Гэтаму вызначэнню адпавядае азначальны займеннік *сам* (*сама, само, самі*).

ГРАМАТЫЧНЫЯ ФОРМЫ:

<i>Н. сам</i>	<i>само</i>	<i>сама</i>
<i>Р. самога</i>		<i>самой</i>
<i>Д. самому</i>		<i>самой</i>
<i>В. самога</i>	<i>само</i>	<i>самую (-у)</i>
<i>Т. самім</i>		<i>самой (-ою)</i>
<i>М. (аб) самім</i>		<i>самой</i>

Заданне 7

- 1) *Сінявокая смуга, поўная цеплыні і ласкі, песціла далёкія лясы і купчастыя бярозы.*
- 2) *Поўная цеплыні і ласкі, сінявокая смуга песціла далёкія лясы і купчастыя бярозы.*

Заданне 8

ПРАВИЛЬНЫЯ АДКАЗЫ: *Верасень, Кастрычнік, Лістапад, Лістапада*. (Назвы месяцаў у гэтым кантэксце (жанр казкі) з’яўляюцца імёнамі казачных герояў-персанажаў, таму павінны быць напісаны з вялікай літары; у адваротным выпадку варта знізіць ацэнку.)

АБГРУНТАВАННЕ:

У якасці абгрунтавання могуць быць прыведзены наступныя аргументы:

- цэнтральны персанаж казкі *Восень*, адпаведна яна “ўзаемадзейнічае” з асеннімі месяцамі;
- паслядоўна апісваюцца змены ў прыродзе, характэрныя для восені (у *верасні* – “новыя”, нядаўна пажаўцелыя кляновыя лісты; *кастрычнік* – увесь расквечаны золатам, з пераменлівым, ветраным надвор’ем; у *лістападзе* залатое лісце ўсцілае зямлю і вецер разносіць яго);
- адпаведныя назвы месяцаў падтрымліваюць рытмічны малюнак тэксту, ствараюць рыфму (*Верасень* – прымерваўся; *Лістапада* – багата).

Заданне 9

ПРАВИЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

1. *паэма, раман* (вызначэнні жанру; іншыя словы абазначаюць спосабы і прыёмы раскрыцця мастацкага зместу ў творы).
2. *рэнесансны гуманізм, пераклады Бібліі* (характэрныя для Адраджэння; іншыя паняцці характарызуюць жанравую сістэму літаратуры Сярэднявечча).

Заданне 10

ПРАВИЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

1. 2 і 3;
2. “Прадмова”;

3. Францішак Багушэвіч;
4. “Дудка беларуская” ;
5. 1891;
6. Мацей Бурачок;
7. адвакат (дапушчальныя таксама адказы *юрыст, судовы справавод, прысяжны павераны*; такія звесткі сустракаюцца ў розных літаратурнаўчых крыніцах);
8. Цётка (Алаіза Пашкевіч); магчымыя іншыя адказы пра псеўданімы Цёткі. (Апошняе пытанне выходзіць па-за межы Праграмы, таму з’яўляецца факультатыўным.)